

Cesta Domu sebevraha a Domu matky sebevraha od náčrtku po instalaci

Na Alšově nábřeží, na dohled od hlavní budovy Filozofické fakulty UK, bylo nedávno instalováno dílo amerického architekta Johna Hejduka (1929–2000), které v roce 1991 věnoval Praze a československému lidu. Součástí plastiky je pamětní deska s básní Davida Shapiro s názvem Pohřeb Jana Palacha. U příležitosti dokončování celého díla probíhá ve vestibulu FF UK dokumentační výstava, jež představuje původ, umístění i vlastní výrobu pomníku a kterou s FF UK spolupřádá Galerie hlavního města Prahy. Na okolnosti vzniku výstavy i na osudy samotné plastiky jsme se ptali doktorky Marie Foltýnové, kurátorky veřejné plastiky Galerie hlavního města Prahy.

Kdy a jak vznikla idea výstavy mapující osudy pomníku Jana Palacha? Bylo od počátku zřejmé, že na ní budou Galerie hlavního města Prahy a Filozofická fakulta UK spolupracovat?

V předloňském roce, kdy Galerie hlavního města Prahy dostala na starost realizaci uměleckých objektů Johna Hejduka s pamětní deskou, se o výstavě neuvažovalo. Celá dlouhá cesta od původního Hejdukova kresebného návrhu k realizaci je však natolik zajímavá a složitá, že je třeba ji veřejnosti nějakým způsobem sdělit. Nápad spojit se při přípravě výstavy s FF UK vycházel z téměř těsného sousedství pomníku a hlavní budovy FF UK a z vazby školy na osobnost Jana Palacha, který byl jejím studentem. Navíc se podařilo dokončení pomníku načasovat na den 47. výročí Palachova sebeupálení. Chtěla bych všechny pozvat na blok přednášek k Palachovu odkazu, které přichystala Studentská rada a Oddělení přijímacího řízení a vnějších vztahů FF UK. Jedním z přednášejících je americký básník David Shapiro, který [přiletí do Prahy](#), aby mohl být přítomen odhalení díla svého přítele a kolegy.

Jste autorkou textů výstavy a výběru fotodokumentace. Jakou má výstava koncepci?

Snažila jsem se stručně shrnout nejzákladnější faktické informace, zachytit genezi proměny uměleckého díla od náčrtku až po instalaci ve veřejném prostoru. Další část výstavy se pak věnuje peripetiím s umístěním objektů do veřejného prostoru a nakonec výrobě kovových soch na Alšovo nábřeží. Nebylo možné podrobně se věnovat dílu Johna Hejduka, přesto výstava alespoň stručně připomíná jeho instalace a práce v Evropě.

Autorem fotografií z roku 1991 je

Jaroslav Zastoupil. Recentní fotografie z výroby poskytla firma Kruntorád, výrobce a dodavatel soch a pamětní desky pomníku. Některé snímky pořídila během dohledu nad výrobou Marie Foltýnová.

Poprvé postavili Hejdukovy plastiky studenti atlantské univerzity přímo ve dvoraně školy.

Díky dochované fotodokumentaci ze září roku 1991, kdy se v Míčovně Pražského hradu konala výstava věnovaná dílu Johna Hejduka, je možné přiblížit návštěvníkům okolnosti a průběh v pořadí druhé realizace Domu sebevraha a Domu matky sebevraha, výstavu s názvem *John Hejduk – Práce*, která se uskutečnila pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky Václava Havla. Tehdy poprvé byly objekty veřejně představeny ve spojení s básní Davida Shapiro *Pohřeb Jana Palacha*, kterou básník osobně přednesl. Samotné objekty však byly dřevěné a časem podlehly zkáze. Souběžně s výstavou na Pražském hradě probíhala v Galerii Jaroslava Fragnera tehdy také výstava Hejdukových fotografií objektů a architektury nazvaná *Příbuzní*, které vytvořila švýcarská fotografka Hélène Binet.

Umělecké dílo Johna Hejduka se dočkalo realizace ve veřejném prostoru až po 25 letech.

O obnovení a postavení párových objektů Domů v trvanlivém materiálu se v Praze uvažovalo od roku 2002 v souvislosti s architektonickou soutěží *Úpravy Palachova náměstí s Alšovým nábřežím*, kterou vyhrál soutěžní návrh Ing. ak. arch. V. Králíčka a S. Makarova. Původní návrh počítal s umístěním párových sochařských objektů do středu Palachova náměstí v blízkosti FF UK, ale ve vítězném řešení již byly plastiky přesunuty na Alšovo nábřeží.

John Hejduk si velmi přál, aby jeho dílo našlo v Praze své uplatnění a místo, proto návrh plastik městu věnoval. Ve spojení s pamětní deskou s básní Davida Shapiro a kontaktem s autentickým prostředím pevně svázaným s konkrétní historickou osobností se z umělecké instalace stal pomník na počest Jana Palacha. V českém prostředí jsou okolnosti Palachova činu a jeho oběť za svobodu v lednu roku 1969 dostatečně známé. Pro projekt Pomníku Jana Palacha byly proto Hejdukovy sochy pojmenovány *Dům syna* a *Dům matky*.

Celé dílo má však ještě další symbolické aspekty, které nejsou na první pohled zřejmé.

Obě sochy jsou spolu ve vzájemné interakci – materiál Domu syna se v detailech objevuje na Domu matky a naopak. Do Domu matky je možné vstoupit, uvnitř jsou schody s podestou, ze které je možné škvírou sledovat Syna – světlohoše. V malém uzavřeném prostoru si můžeme vyvolat pocity pohledu Matky na světlo, které přináší oběť Syna. Okénkem na protější stěně divák vidí FF UK – alma mater Jana Palacha.

Na pláštích plastik je výrazný modrý a červený pruh – evokace národních barev. Kromě toho jsou obě sochy záměrně natočeny tak, aby průsečíkem jejich středových os bylo místo, kde je na fasádě FF UK umístěna posmrtná maska Jana Palacha.

Samotná výstava byla zahájena vernisáží 15. prosince 2015 a úvodní slovo při té příležitosti pronesli (zleva) architekt Miroslav Cikán, Daniel Soukup za FF UK, kurátorka výstavy Marie Foltýnová a ředitelka Galerie hlavního města Prahy Magdalena Juříková. Výstava je přístupná každý všední den od 7:00 do 21:00.

Přes pečlivou přípravu při projektování soch a revitalizace parku Alšova nábřeží, při které se pamatovalo na nutnost osadit mohutné skulptury po dokončení povrchů mlatů i trávníků, neproběhla montáž zcela podle původních předpokladů. Vzdálenost od místa, kam bylo možné přistavit těžkou techniku, k místu základů soch byla nakonec pro menší jeřáb s nosností 30 tun nezvladatelná. Prostě by se při osazování převážil. Musel se objednat velký stavební jeřáb s nosností 150 tun, který pak byl schopen zvednout smontované části soch do výše 15 metrů a přenést je z přilehlého parkoviště do parku vrchem, aniž by se poškodilo vzrostlé stromořadí. Taková technika ovšem nesmí vjet do centra Prahy před 22. hodinou. Montáž pomníku tedy probíhala v nočních hodinách mezi 17.–18. prosincem minulého roku. Díky neuvěřitelné souhře a profesionální práci všech odborníků byly nakonec obě sochy sestaveny za jednu noc. Druhý den už probíhaly pouze práce uvnitř i vně objektů.

V současné době probíhají na Alšově nábřeží dokončovací práce a vyzrávání povrchu skulptury. A 16. ledna 2016 v 15:00 proběhne veřejné představení pomníku.

Slavnostní odhalení či spíše představení pomníku veřejnosti za účasti mnoha zahraničních hostů a politické reprezentace připravuje Hlavní město Praha. Zcela jistě jde o mimořádnou událost, přinejmenším proto, že je to po dlouhých letech konečně hodnotná umělecká instalace ve veřejném prostoru, kterou iniciovala a realizovala sama Praha. Dílem Johna Hejduka je metropole obohacena o uměleckou intervenci světového významu srovnatelnou se stavbou Tančícího domu.

Montáž
památníku.
(foto: Ota
Palán)

Montáž
památníku.
(foto: Ota
Palán)

Montáž
památníku.
(foto: Ota
Palán)

Montáž
památníku.
(foto: Ota
Palán)

Montáž
památníku.
(foto: Miloš
Novák)

Montáž
památníku.
(foto: Miloš
Novák)

Truhláři z
firmy pana
Havlíčka z
Vítějevsí před
dokončenými
objekty v
zahradách
Pražského
hradu. (foto:
Jaroslav
Zastoupil)

V popředí je
Václav Havel s
Shirley
Temple-Black,
za nimi John
Hejduk. (foto:
Jaroslav
Zastoupil)

David Shapiro,
John
Hejduk, Václav
Havel během
vernisaže v
září roku
1991. (foto:
Jaroslav
Zastoupil)

Mgr. Marie Foltýnová, Ph.D., studovala dějiny umění na Filozofické fakultě UK, v roce 2014 zde obhájila doktorskou práci na téma Slavnostní kočáry 17.–18. století ve sbírkách českých institucí. Pracovala jako památkářka v evidenci movitých památek středních Čech v Národním památkovém ústavu, dnes je kurátorkou veřejné plastiky Galerie hlavního města Prahy. Také se aktivně podílí na činnosti občanského spolku Karlín sobě.

Přehled akcí k 47. výročí sebeupálení Jana Palacha je k dispozici na [fakultním facebookovém profilu](#) a v [tiskové zprávě](#).